

O troških za ustanovitev in vzdrževanje javnih ljudskih šol na Kranjskem.

Bremena, katera so se državljanom naložila s preosnovitvijo ljudskega šolstva, so jako občutljiva in v zastopih nekaterih kronovin čujejo se mnogokrat pritožbe, da potrebščine za ljudske šole še vedno rastó.

Zanimljivo bi bilo torej, ako si nekoliko ogledamo zakonske določbe, katere govoré, kdo ima na Kranjskem trpeti troške za ustanovitev in vzdrževanje javnih ljudskih šol. Opozoriti pa hočemo tudi na spremembe, katere so nastale tekom časa gledé faktorjev, koji imajo zalagati troške za ljudske šole.

Troški, kateri naravnost po ljudskej šoli narastó, razdelé se lahko v tri skupine, namreč v troške za napravo šolskega poslopja in za tako imenovane stvarne šolske potrebe, (h katerim spadajo troški za kurjavo, razsvetljava in snaženje šolskih prostorov), v troške za plače učiteljskega osebja in v troške za preskrbljenje onih članov učiteljstva, kateri so postali nesposobni za daljno službovanje, in za preskrbljenje udov in sirot umrlih učiteljev.

O troških za napravo šolskega poslopja in za stvarne šolske potrebe določuje § 62. državnega zakona z dné 14. maja 1869., št. 62. drž. z., da mora v prvej vrsti skrbeti za potrebne ljudske šole občina dotičnega kraja, vendar pa ostanejo v veljavi pravno obstoječe dolžnosti in dajatve tretjih osob in korporacij. Deželnemu zakonodajstvu prepustilo se je pa, da določuje, koliko imajo tem troškom pripomoči tudi okraji.

Tudi prepušča § 64. državnega zakona veljavnega za ljudsko šolstvo deželnemu zakonodajstvu, da se ustanové nalašč deželne ali okrajne zaloge, s katerimi se imajo zalagati troški za javne ljudske šole, kolikor posamezne izmed njih nimajo ali ne bi dobile posebnih dohodkov.

Deželni zakon kranjski z dne 29. aprila 1873, št. 21. drž. zak., s katerim se določuje, kako naj se uravna napravljanje, vzdrževanje in obiskovanje javnih ljudskih šol na Kranjskem, ustanavlja pa v tem oziru načelo, da je dolžnost šolske občine napravljati in vzdrževati potrebne ljudske šole. Šolska občina zalagati mora torej vse stvarne potrebe ljudskih šol, kakor tudi plače učiteljskega osebja.

Da se poravnajo ti troški, stekali so se v blagajnico šolske občine vsakorsna darila in volila za šolske namene, in dajatve, opirajoče se na kako ustanovo ali na kateri koli zasebno pravni naslov, šolnina, katera se je plačevala po velikosti in važnosti šole in drugi posebni prihodki za šolske namene.

Ako šolski dohodki niso zadostovali, da bi se ž njimi poplačali troški šolske občine, razpisati se je morala za poravnavo primankleja doklada, katera se je pobirala v mestih z lastno srenjsko postavo ravno tako, kakor druge občinske doklade, zunaj takih mest pa ob enem s priklado za deželne potrebe pri neposrednih davkih. Ako bi bila omenjena doklada presegala 10 odstotkov rednih neposrednih davkov, založiti se je moralo to, kar se je več potrebovalo, iz normalno šolskega zaklada, in ako bi ti dohodki ne zadostovali, iz deželnih pripomočkov.

Deželno zakonodajstvo imelo je torej pričetkoma načelo, da je naloga šolske občine, najnižjega organizma, kateri obstoji z ozirom na ljudsko šolstvo, zalagati ne samo troške za stvarne šolske potrebe, temveč tudi troške učiteljskih plač, in da ima le takrat, ako ne zadoščajo dohodki šolske občine, pripomoči normalno-šolski zaklad, oziroma dežela.

Ker so se pa navajali pomisleki proti temu, da bi se zalagale aktivitetne plače za učiteljstvo po šolske občini, in ker je bilo težavno, da so se morali vsako leto polagati proračuni za vsako šolsko občino deželnemu odboru v ta namen, da so se poizvedeli primankleji, ki so se morali pokriti iz normalno-šolskega zaklada oziroma iz deželnega zaklada, upirati se je začelo kmalu proti temu, da bi se zalagali dotacijski troški po šolske občini. V sesiji deželnega zbora kranjskega, trajajočej med 8. aprilom in 14. majem 1875. l. zahtevalo se je celo, da se imajo zalagati ne samo plače učiteljskega osebja na javnih ljudskih šolah,

temveč tudi troški za stvarne potrebe vseh šol iz deželnega šolskega zaklada (normalno-šolskega zaklada).

Tej zahtevi se sicer ni ustreglo, vendar se je določilo z zakonom z dne 26. oktobra 1875., št. 27 dež. zakonika kranjskega, da prevzame normalno-šolski zaklad izplačevanje aktivitetnih plač za učiteljstvo na vseh ljudskih šolah, zunaj mestnega okraja Ljubljanskega, vse in povsod. Izjema za mestni šolski okraj ljubljanski razveljavila se je z deželnim zakonom za Kranjsko z dne 28. decembra 1884, št. 1 dež. zak. za l. 1885. ter se sedaj plače učiteljskega osebja na vseh javnih ljudskih šolah na Kranjskem plačujejo iz normalno-šolskega zaklada. Ako ne zadoščajo dohodki omenjenega zaklada, določiti je potom deželnega zakonodajstva posebna deželna naklada za normalno-šolski zaklad, znašajoča 10 odstotkov vseh neposrednih davkov (in sicer rednih davkov z vsemi državnimi dokladami). Primanklej, kateri bi se vendar še pokazal pri normalno-šolskem zakladu, pokriti ima se iz deželnega zaklada.

S temi zakoni opustilo je deželno zakonodajstvo prvotni princip ter uveljavilo načelo, da se imajo pokriti dotacijski troški javnih ljudskih šol iz posebnega za vso deželo obstoječega zaklada, da je torej ta skrb nekako skupna zadeva vse dežele.

Kar se tiče meščanskih šol, določil je uže § 33. deželnega zakona kranjskega z dné 29. aprila 1873, št. 21 dež. zak. da je njih napravljanje in vzdrževanje skupna dolžnost vsacega šolskega okraja, ter dalje določil, da ima šolski okraj skrbeti za vse stvarne potrebe meščanskih šol, kakor tudi za plače dotičnega učiteljskega osebja. Ta postavna določba velja še vedno.

Kar se pa tiče troškov za napravo šolskih poslopij, za njihovo notranjo opravo in za stvarne potrebe, velja še vedno preje omenjeni princip, kateri se je določil z zakonom z dne 29. aprila 1873, št. 21 dež. zakonika kranjskega, da se imajo namreč ti troški pokriti po šolskej občini. Ta princip poudarjal se je izrecno v §-u 3. zakona z dne 28. decembra 1884, št. 1 dež. zakonika kranjskega za l. 1885.

— —
(Konec prihodnjič.)

